

ALEKSANDAR SERGEJEVIČ PUŠKIN

BORIS GODUNOV

DVORANE U KREMLJU

(20. februar 1598. godine)

KNEŽEVI ŠUJSKI I VOROTINSKI

VOROTINSKI:

**Odrediše nas da grad čuvamo,
Al' kog u njemu da pazimo sad?
Moskva je pusta; za patrijarhom
U manastir se narod slego sav.
Metežu tome pogadaš li kraj?**

ŠUJSKI:

**Metežu kraj? Pogodit je lasno.
Još neko vreme svi će plakati,
Još malo će se Boris nečkati**

**Ko pjancu kada čašu ponude,
Al' će se zatim već privoleti
Da carsku krunu primi skrušeno,
A zatim... zatim da nam caruje
Ko dosad.**

VOROTINSKI:

**Evo, mesec proteče
Sa sestrom kako skri ga manastir
Kad se odrekla zemne sujete.
Ko stari pisar što u sudnici
Krive i prave gleda jednako,
I zlo i dobro mirno posmatra,
Bez sažaljenja i bez ljutosti.**

PIMEN:

Budan si, brate?

GRIGORIJE:

**Blagoslovi me.
Oče prečasni.**

PIMEN:

**Blagoslov tebi
Gospodnji i sad i u vekove.**

GRIGORIJE:

Ne daješ sebi sna ni pokoja

Pišući svu noć, a moj počinak
Grešni su snovi pomućivali
I đavo me je svu noć mučio.
Prisnilo mi se: kuli visokoj
Na vrh se penjem, gledam s visine
Svu Moskvu kao neki mravinjak;
Po trgu dole narod žagori,
Sa smehom u me prstom upire,
A mene i stid i strah obuze
I strmoglavce pavši prenuh se.
Triput sam, oče, taj san usnio.
Zar nije čudno?

PIMEN:

Vri ti mlada krv.
Kad se umiriš postom, molitvom,
Snovi će tvoji vedri postati.
Ta čak i danas kad me obori —
Dok se još nisam bogu molio —
Dremež nevoljni i san osvoji,
Ne snivam ni ja tiho, bezgrešno:
Prikažu mi se burni pirovi,
Pohodi ratni, ljuti bojevi,
Veselje ludo mladih godina.

GRIGORIJE:

Prožite divno ti svoj mladi vek!
Na kazanjske si kule udaro,

Sa Šujskim si na Litvu vojevo,
I carskog dvora raskoš video —
Čoveče srećni! — dok ja mladi vek
Po ćelijama gluvim proživih.
A zašto ne bih i ja vojevo
I pirovo za stolom carevim?
Pa kad me stara leta pritisnu,
Mano bih i ja svetsku sujetu,
Ne mogoše ga nagovoriti;
Ne kosnu ga se tužno moljenje
Ni svekolike Moskve gorki plač,
Ni velikoga sabora glas.
Preklinjahu mu sestru uzaman
Da blagoslovi carstvo Borisu,
Al' carica u rizi monaškoj
— Kao sam Boris da je nadahnu -
Ko on je tvrda, neumoljiva.
No čuj, možda je carstva namesnik
Državnih briga vaistinu sit;
Prestola pustog ne mami ga sjaj?
Šta misliš ti?

ŠUJSKI:

Mislim, kako se
Uzalud proli carevića krv:
Ako je tako, zašto nije živ?

VOROTINSKI:

**Zločinstvo grozno! Reci, duše ti,
Da li ga Boris ubi?**

ŠUJSKI:

**A da ko?
Ko Čepčugova hitro podmiti?
Ko Bitjagovska oba isposla
Da u Ugljiču delo isledim,
Na tragove se sveže namerih,
Sav grad je bio svedok zločina
I svi građani to potvrđuju.
Dovoljna beše jedna moja reč
I zlikovac bi bio prokazan . . .**

VOROTINSKI:

Pa što ga onda ti ne dotuče?

ŠUJSKI:

**... Al' on, ne tajim, zbunio me tad
Mirnoćom svojom, hladni bestidnik,
Ko pravednik me gledao u oči,
I potanko me o svem pitao
I besmislicu ja mu ponovih
U glavu što mi sam on utuvi.**

VOROTINSKI:

Sramota, kneže!

ŠUJSKI:

Šta sam mogao?

Zar Feodoru sve da otkrijem?

Car sve je gledao Godunova okom

Boljari prvi, ni patrijarh sam

Ne mogoše ga nagovoriti;

Ne kosnu ga se tužno moljenje

Ni svekolike Moskve gorki plač,

Ni velikoga sabora glas.

Preklinjahu mu sestru uzaman

Da blagoslovi carstvo Borisu,

Al' carica u rizi monaškoj

— Kao sam Boris da je nadahnu -

Ko on je tvrda, neumoljiva.

No čuj, možda je carstva namesnik

Državnih briga vaistinu sit;

Prestola pustog ne mami ga sjaj?

Šta misliš ti?

ŠUJSKI:

Mislim, kako se

Uzalud proli carevića krv:

Ako je tako, zašto nije živ?

VOROTINSKI:

**Zločinstvo grozno! Reci, duše ti,
Da li ga Boris ubi?**

ŠUJSKI:

A da ko?

**Ko Čepčugova hitro podmiti?
Ko Bitjagovska oba isposla
Sa Kačalovom? Kad me uputi
Da u Ugljiču delo isledim,
Na tragove se sveže namerih,
Sav grad je bio svedok zločina
I svi građani to potvrđuju.
Dovoljna beše jedna moja reč
I zlikovac bi bio prokazan . . .**

VOROTINSKI:

Pa što ga onda ti ne dotuče?

ŠUJSKI:

**... Al' on, ne tajim, zbunio me tad
Mirnoćom svojom, hladni bestidnik,
Ko pravednik me gledao u oči,
I potanko me o svem pitao
I besmislicu ja mu ponovih
U glavu što mi sam on utuvi.**

VOROTINSKI:

Sramota, kneže!

ŠUJSKI:

Šta sam mogao?

Zar Feodoru sve da otkrijem?

Car sve je gledao Godunova okom

I sve je slušao Godunova uhom,

Pa da sam cara čak i uverio,

Boris bi njega već razuverio;

U tamnicu bi mene vrgnuli,

I kao nekad što su strica mog,

Ubili bi me na dnu tamnice.

Ne hvališem se, al' dođe li čas,

Nikakva mene ne ustraši smrt.

Plašljivac nisam. Al' nisam ni lud

Da na vrat bedu sebi tovarim.

VOROTINSKI:

Zločin je grozan! Sva je prilika

Da pokajanje ubicu smućuje,

I krv pravedna dečaka nevinog

Da mu sprečava put ka prestolu.

ŠUJSKI:

Al' popeće se; nije strašljivac.

I kakva počast za nas, Ruse sve:

Tatarin, juče rob, Maljutin zet,

**Zet krvnikov, u duši to i sam,
Monomahovom krunom ovenčan!**

VOROTINSKI:

Rod mu neznatan, mi smo znatniji.

ŠUJSKI:

I ja bih reko.

VOROTINSKI:

**Od starine su
Vorotinski i Šujski kneževi.**

ŠUJSKI:

Drevnoga roda, Rurikova krv.

VOROTINSKI:

**Naše je pravo, kneže, starije
Na Feodorovu krunu.**

ŠUJSKI:

**Starije
No Godunova.**

VOROTINSKI:

Bogme, tako je.

ŠUJSKI:

**Pa bude li se još pretvarao,
Tad smutnjom treba uzburkati svet
Da Godunova narod ostavi,
Jer u nas ima dosta kneževa,
Nek' među njima cara izberu.**

VOROTINSKI:

**Mnogo nas ima roda varjaškog,
Al' mučan ti je s Godunovom boj:
Narod je s uma smeo drevni rod,
Potomke svojih vođa junačkih.
Kneževina smo davno lišeni,
Carevima smo davno podložni,
A on je slavom, strahom, ljubavlju,
Zamađijao vešto narod sav.**

ŠUJSKI (gleda kroz prozor):

**U tom je tajna: hrabar je, a mi...
Al' dosta. Vidi, gle, vraća se puk.
Hajdemo brže, čujmo odluku.**

CRVENI TRG

NAROD

JEDAN ČOVEK:

**Ne umoli ga niko. Odbi sve:
I patrijarha i boljara zbor.**

**Uzalud pred njim ležali u nice,
Prestola carskog njega plaši sjaj.**

DRUGI:

**Ko će, o bože, da nam bude car?
Avaj!**

TREĆI:

**Gle, prvi dijak izide
Sa odlukama zbora boljarskog.**

NAROD:

**Ćutite! Ćujmo dijaka sabornog!
Pst! Ćujmo! Ćujmo!**

ŠĀELKALOV (s Crvenoga trema):

**Sabor odluĀi
Još put poslednji da moć iskuša
Nad tužnom dušom gospodarevom.
Patrijarh sveti sutra u zoru
U Kremlju službu božju pojaće,
Sa zastavama svetim krenuće,
Sa vladimirskom, donskom ikonom,
Sa svim sinodom i boljarima.
Sa svom vlastelom i prvacima,
Sa pravoslavnim pukom moskovskim
Svi polazimo da je molimo,
Da carica se Moskvi sažali**

**Da blagoslovi carstvo Borisu —
A sad krenite boga moleći,
Nek' dopre nebu žarka molitva
Pravoslavnoga puka moskovskog.
(Narod se razilazi.)**

**DJEVIČJE POLJE.
NOVODJEVIČJI MANASTIR**

NAROD

**JEDAN ČOVEK:
U ćeliju su sad kod carice
Otišli Boris i patrijarh s njim,
Sa boljarima.**

**DRUGI:
Da l' se štogod ču?**

**TREĆI:
Još se protivi, al' se nadamo.**

**ŽENA (sa detetom):
Ne plači, čedo, Babaroga će
Odneti tebe, gu-gu, ne plači!**

JEDAN ČOVEK:

Možda bi mogli preći ogradu?

DRUGI:

**Koješta! Jedva dišeš napolju,
A kamo l' tamo, gde se Moskva sva
Skrkljala. Gledaj: krov i ograda,
Saborne crkve puna zvonara,
Tornjevi, pa čak i svi krstovi
Načičkani su.**

PRVI:

Zbilja, čudesno!

JEDAN:

Šta viču tamo?

DRUGI:

**Šta uzvikuju?
Ori se svuda, i ko valovi
Ruše se redom... evo, dostiže
I do nas, braćo... Svi na kolena!**

NAROD (Kleči. Plač i ridanje.):

**Smiluj se nama, oče premili,
Caruj nad nama...**

JEDAN (polako):

Čemu ovaj plač?

DRUGI:

A ko će znati? Posla boljarska

Nas ne tiču se.

ŽENA (sa detetom):

Sada ne plačeš

Kad valja plakat. Babaroga će

Odneti tebe!

(Baca ga na zemlju. Dete pišti.)

Plači, balavče!

JEDAN:

Svi plaču, brate, i mi moramo!

DRUGI:

Trudim se, brate, ali ne mogu!

PRVI:

Da mi je lukom oči natrti...

DRUGI:

Ili pljuvačkom... Braćo, recite,

Šta se to zbiva?

PRVI:

Ko će znati to!

NAROD:

Venac je carski Boris primio,

Car nam je posto. Da nam živi car!

DVORANE U KREMLJU

BORIS, PATRIJARH, BOLJARI

BORIS:

Oče moj sveti i boljari svi,

Ja otkrih svoju dušu pred vama

I vi vidite da vlast veliku

Sa strahom danas primam skrušeno.

O, preteško je breme careva!

Ja nasleđujem silne Ivane,

I andeoskog cara zastupih!...

O, pravedniče, oče države!

Prizri s nebesa na plač žalosni

Slugu ti vernih, pošlji onome

Koga si ljubio i uzvisio,

Za carevanje pošlji blagoslov,

Da ko ti budem blag i pravedan,

I da u slavi zemljom carujem.

Od vas, boljari, čekam potporu,

**Ko njemu da i meni služite
Ko što sam i ja s vama služio
Dokle za cara nisam izabran.**

BOLJARI:

Nećemo svoju pogaziti reč.

BORIS:

**A sad pođimo, poklonimo se
Moštima svetim ruskih careva —
A zatim na pir nek' se sazovu
Svi, od velmože pa do prosjaka;
Dobro nam došli, gosti premili.
(Odlazi, a za njim boljari.)**

VOROTINSKI (zaustavlja Šujskoga):

Pogodio si!

ŠUJSKI:

A šta?

VOROTINSKI:

**Onomad,
Sećaš se, ovde?**

ŠUJSKI:

Ne, ne sećam se.

VOROTINSKI:

**Kad narod jurnu Polju Djevičjem,
A ti mi reče ...**

ŠUJSKI:

**Nije tome čas,
Nekad je bolje zaboraviti.
Ta ružio sam tada namerao,
Želeći da te samo iskušam,
Prokljuvim tvoje misli potajne.
Al' gledaj — narod cara pozdravija,
Ne želim da me tamo ne vide . . .**

VOROTINSKI:

Ah, udvorica carska, lukavac!

**NOĆ. ĆELIJA U ČUDOVOM MANASTIRU
(Godina 1603)**

OTAC PIMEN, GRIGORIJE (spava)

PIMEN (piše kraj uljanice):

**Još samo ovo poslednje predanje
I letopis će biti svršen moj.
Ispunih dužnost bogom danu mi.
Ne odredi me Gospod uzalud
I ne nauči veštom pisanju**

**Da budem svedok mnogih godina,
A duhovnik će nekad revnjivi
Pronaći ovaj bezimni trud
Pa uljanicu, ko ja, užeci
I stresti s knjiga prah od vekova,
Prepisivati istinitu reč
Da pravoslavni sete se unuci
Sudbine drevne roda ruskoga
I pomenu se silnih careva,
Dobra njihova, slave, podviga,
A za zla dela, grehe njihove,
Gospodu da se smerno pomole.
Sad život mi se vraća ponovo,
Prohujali me dani pohode,
A već odavno burni prodoše
Ko val za valom morske pučine,
Pa se sad ljuta bura stišala:
Tek neki lik mi dođe pred oči
I tek se neke reči pomenem,
Dok ostalo bez traga propade...
Gle, zora sviće, sveća dogore —
Još samo ovo predanje poslednje.
(Piše)**

**GRIGORIJE (budi se):
Sve isto snivam! Evo, treći put
Taj san prokleti... A kraj svetiljke
Starac sve nešto piše — dremežu**

**Predao nije očiju svu noć.
O, kako volim taj lik spokojni:
U prošlost mu se duša zanosi
Do rujne zore pišuć letopis,
Pa želeo bih baš da pogodim
Piše l' o mračnom jarmu tatarskom
Il' Ivanovim strašnim zverstvima,
Il' novgorodskim burnim većima?
Il' o Rusije slavi? Uzalud,
Pogodit nećeš misli skrivene
Iz očiju mu, s čela visokog.
Sve isti lik mu smerno uzvišen...
Ko stari pisar što u sudnici
Krive i prave gleda jednako,
I zlo i dobro mirno posmatra,
Bez sažaljenja i bez ljutosti.**

PIMEN:

Budan si, brate?

GRIGORIJE:

Blagoslovi me.

Oče prečasni.

PIMEN:

Blagoslov tebi

Gospodnji i sad i u vekove.

GRIGORIJE:

Ne daješ sebi sna ni pokoja
Pišući svu noć, a moj počinak
Grešni su snovi pomućivali
I davo me je svu noć mučio.
Prisnilo mi se: kuli visokoj
Na vrh se penjem, gledam s visine
Svu Moskvu kao neki mravinjak;
Po trgu dole narod žagori,
Sa smehom u me prstom upire,
A mene i stid i strah obuze
I strmoglavce pavši prenuh se.
Triput sam, oče, taj san usnio.
Zar nije čudno?

PIMEN:

Vri ti mlada krv.
Kad se umiriš postom, molitvom,
Snovi će tvoji vedri postati.
Ta čak i danas kad me obori —
Dok se još nisam bogu molio —
Dremež nevoljni i san osvoji,
Ne snivam ni ja tiho, bezgrešno:
Prikažu mi se burni pirovi,
Pohodi ratni, ljuti bojevi,
Veselje ludo mladih godina.

GRIGORIJE:

Prožive divno ti svoj mladi vek!
Na kazanjske si kule udaro,
Sa Šujskim si na Litvu vojevo,
I carskog dvora raskoš video —
Čoveče srećni! — dok ja mladi vek
Po ćelijama gluvim proživih.
A zašto ne bih i ja vojevo
I pirovo za stolom carevim?
Pa kad me stara leta pritisnu,
Mano bih i ja svetsku sujetu,
Monaški lik bih ko ti primio,
U obitelj se tihu povuko.

PIMEN:

Ne tuži što si rano grešni svet
Ti ostavio i što iskušenja
Malo ti dade Višnji... Veruj mi,
Nas očarava zalud raskoš, sjaj
I prepredena ljubav ženskinja.
Mnogo sam život uživao dug
Ali blaženstva tek osetih slast
Kad u manastir mene pozva bog.
Pomen' se, sinko, silnih careva:
Ko je nad njima? Gospod jedini.
Protiv njih niko ne sme ustati.
Al' i njima bi venac dotežo,
Te su menjali krunu kapicom.

U monaškom je postu, molitvi
Car Ivan pokoj duši tražio,
I dvorac prepun gorde vlastele
U manastir se tih pretvorio:
Ljubimci besni dvora njegovog
Svi postadoše smerni inoci,
A strašni car im skrušen iguman.
U ovoj sam ga vido ćeliji
(U kojoj Kiril mnogostradalni
Življaše tada, kad sam počinjo
I ja da shvatam zemnu sujetu);
Ja videh cara kako sustao
Od ljuta gneva, smrtnih presuda,
Zamišljen seda među inoke,
Dok nepomični mi ga gledasmo.
I tiho s nama poče razgovor,
Sa igumanom i svom bratijom:
»Približuju se dani željeni,
Doći ću vama, spasa tražeći.
Kirilo, Sergije i Nikodime,
Prim'te od mene zavet duhovni:
Doći ću vama kao pokajnik
I časni postrig ovde primiću
Stopama vašim, oci, pripavši.«
Tako zborашe glavar države,
Slatke mu reči tekle s usana
I plakao je, dok smo molili
Boga da ljubav i mir nispošlje

**Mnogostradalnoj duši carevoj.
A tek Feodor, sin mu blaženi!
Na prestolu je stalno težio
Životu tihom, kao isposnik,
U ćeliju je dvor pretvorio
I teško breme briga državnih
Svetu mu dušu ne smućivaše.
Car smerni bogu tako omile
Da je Rusija dane njegove
U mirnoj slavi srećno provela,
A sveta smrt mu beše čudesna:
Odru mu sav u sjaju pristupi
Muž neki samo njemu vidljivi;
I Feodor je s njim govorio,
Patrijarhom ga zvao velikim.
Dvorane teška strava obuze,
Razumeli su ovo viđenje,
Jer se kraj odra sveti vladika
U tome času nije bavio.
A car kad bogu dušu predade,
Mirisom svetim dvor se ispuni
I kao sunce lik mu zasija —
Takav se više neće roditi...
O, tugo strašna, o, neviđena!
Razgnevili smo boga, zgrešili,
Za gospodara sebi uzeli
Caroubicu.**

GRIGORIJE:

Oče prečasni,
Odavno hoću da te upitam
O careviću, jer u Ugljiču
Smrt si mu, vele, onda video.

PIMEN:

Kako se toga ne bih sećao?
Da zločin vidim, bog mi odredi.
U te me dane tamo poslaše
Napodvig neki. Noć se spuštala
Kada sam stigo. A pred jutrenje
Na uzbunu se zvono razleže.
U dvor caričin svi pojuriše,
Pa i ja, gde grad sav se slegao.
Ja videh: mrtav leži carević,
Izbezumljena majka carica
Očajno tuži i oplakuje,
Dok podivljali narod rastrže
Carevićevu podlu dadilju.
A u tom besan, bled od pakosti,
Bitjagovski se, Juda, pojavi:
»Drž'te ubicu« — narod povika,
Al' on izmače, a puk pojuri,
Za ubicama poče potera,
I svu trojicu brzo stigoše,
Još toplom trupu njih privedoše.
I gle! Odjednom mrtvac zadrhta.

»Kazujte grehe!« — narod povika.
Pod sekirom u stravi samrtnoj
Borisa glavnim krivcem priznaše.

GRIGORIJE:

Kol'ko tad leta careviću bi?

PIMEN:

Pa — sedam leta... Bio bi on sad
(Prošlo je deset... ili poviše:
Dvanaest, bogme!) — tvojih godina,
I carevo bi, al' ne dade bog.
Završiću tom pričom žalosnom
Predanje svoje, jer se ostavih
Otada dela svetskih, sujetnih.
A ti što razum pismom prosvetli,
Brat Grigorfje, trud ti predajem,
Pa dokon, posle dela duhovnih,
Opisuj i ti sve nezlobivo,
Sve što se tvome oku otkrije:
Sva carska dela, ratne podvige
I ugodnika sveta čudesa,
Proroštva tajna, znake nebeske —
A meni već je vreme prestati
I svetiljku ugazit... Jutrenje
Glase već zvona... Spasi, Gospodi,
Sve sluge svoje... Štaku dodaj mi.
(Odlazi.)

GRIGORIJE:

Svi, Borise, pred tobom strahuju,
Niko ti ne sme ni pomenuti
Nesrećnu sudbu bedna mladenca —
Al' isposnik u mračnoj ćeliji
Ispisuje ti strašnu optužbu:
Spasti se nećeš suda zemnoga,
Uteći nećeš sudu božijem.

PATRIJARHOVE ODAJE

PATRIJARH I IGUMAN ČUDOVA MANASTIRA

PATRIJARH:

Pobeže, oče igumane?

IGUMAN:

Pobeže, sveti viadiko. Evo već tri dana otkako je
pobegao.

PATRIJARH:

Obešenjak prokleti! A od kojega je roda?

IGUMAN:

Od roda Otrepjeva, galički boljarski sin; još u ranoj
mladosti postrigao se negde neznano, prebivao u
Suzdalju, u Jefimjevskom manastiru, pa otišavši

odande, skitao se od obitelji do obitelji i, na koncu, došao među moju čudovsku bratiju, a ja, videći ga još mlada i nerazumna, predadoh ga na staranje ocu Pimenu, starcu krotkom i smirenom. Bejaše pismen veoma, letopise naše čitaše i pravila o svetima sačinjavaše, ali, eto, sva ta nauka u njega ne beše raudana od Gospoda boga...

PATRIJARH:

Već mi dodijaše ti učevnjaci! Šta je taj uobrazio! »Biću car u Moskvi!« Ah, sosud đavolski! Nego da caru o tom ne javljamo; zašto da uzbunjujemo oca-gospodara? Biće dovoljno da dijak Smirnov ili dijak Jefimjev objavi poternicu. Kakva jeres! »Biću car u Moskvi!« — Dočepati ga se valja, dočepati, ugodnika đavolskoga, pa ga oterati u Solovjecki manastir da večno ispašta. Ta to je jeres, oče igumane!

IGUMAN:

Jeres, sveti vladiko, jeres sušta!

CARSKE DVORANE

DVA STOLNIKA

PRVI STOLNIK:

Gospodar gde je?

DRUGI STOLNIK:

U ložnici je,

Sa vračem nekim zatvorio se.

PRVI:

Gatala, vrači i bajalice

Najmiliji su njemu razgovor.

Povazdan gata ko udavača.

Da mi je znati o čem gata to?

DRUGI:

Evo ga, ide. Da ga upitam?

PRVI:

Al' je natmuren!

(Odlaze.)

CAR (ulazi):

Car sam postao,

Već šesto leto vladam spokojno,

Al' duša moja sreće ne vide.

**Za mladih dana tako žudimo
Utehu slatku svojoj ljubavi,
Al' onog časa kad utolimo
Ljubavnu žudnju, mi se hladimo!
Uzaman vraći meni proriču
Vladanje mirno, starost spokojnu,
Ni vlast ni život ne raduju me,
Duša mi sreće i ne oseti,
Nebesa slutim strašnu odmazdu.
Nauman bejah puk da umirim,
Da stečem najzad ljubav narodnu
Darežljivošću, slavom, zabavom,
Al' to je samo praznih snova dim:
Pučina mrzi žive careve,
Mrtvace samo ljubi pučina.
Ludaci smo kad pljesak svetine
Il' jauk srce naše zbunjuje.
Gospod nam posla gladnu godinu,
Skapavajući narod zavapi,
A ja žitnice širom otvorih
I zlato prosuh, posla dadoh im,
Pa opet su me besno ružili!
A kad im oganj kuće proždera
Te im sagradih nova staništa,
Tad palikućom mene nazvaše!
Pa čekaj ljubav sad od svetine!
U domu svom se nadah utesi,
Hteo sam brakom kćer da usrećim,**

**Ko bura smrt joj ote ženika...
I poče da se šunja podla reč
Sve oko mene, oca nesrećnog,
Kako sam kćeri sreću ubio!
I ko god umre, ja ga ubijam:
Ja Feodoru smrt uskorio
I ja caricu — sestru otrovo,
Kaludericu smernu... uvek ja!
Ah, jasno mi je: ništa ne može
U zemnom jadu da nas umiri,
Baš ništa... savest samo spokojna.
Jedino ona pobednica je
Nad zlobom i nad mračnom klevetom
Al' nađe l' se na tvojoj savesti
Ma samo jedna mrlja slučajna,
Tad teško tebi: ljutim ranama
Izgore dušu, srce otrova,
Po uhu ti ko čekić udara,
U nesvesti se mozak prevrće,
Pred okom ti dečaci krvavi.
Od strave bih u nevrat bežao!
Ah, teško onom, teško bedniku,
Kom dušu peče savest nečista!**

**KRČMA NA LITAVSKOJ GRANICI
MISAILO, VARLAAM, MONASI-SKITNICE.
GRIGORIJE
OTREPJEV U SVETOVNOM RUHU.
KRČMARICA.**

KRČMARICA:
Čim da vas počastim, oci prečasni?

VARLAAM:
Što je bog dao, domaćice. Ima li pića?

KRČMARICA:
**Kako ne bi bilo, oci moji! Odmah ću doneti.
(Odlazi.)**

MISAILO:
**A što si se ti snuždio, družo? Evo ti granice litavske,
koje si toliko želeo da se dočepaš.**

GRIGORIJE:
**Dokle god ne budem u Litvi, sve dotle neću biti
spokojan.**

VARLAAM:
**A što ti je Litva tako omilela? Mi, eto, otac Misail,
pa i ja grešnik, otkako smo utekli iz manastira, baš**

ni o čem ne mislimo. A Litva, a Rusija, a šija, a
vrat: svejedno nam je, samo kad ima pića. A,
evo ga!

MISAILO:

Pravo veliš, oče Varlaame.

KRČMARICA (ulazi):

Evo, oci moji. Nek' vam je nazdravlje!

MISAILO:

Hvala ti, dušice, bog te blagoslovio.

(Monasi piju; Varlaam udario u pesmu:

Aj, pod gradom,

Aj, pod gradom, pod Kazanjom belim...)

VARLAAM (Grigoriju):

A što ti malo ne pijucneš, pa ne pevucneš?

GRIGORIJE:

Neću.

MISAILO:

Svakom na volju daj...

VARLAAM:

**A pijanici raj, oče Misailo. Dela, da gucnemo po
jednu čašicu za ovu našu krčmaricu:**

Aj, pod gradom, pod Kazanjom belim...

**Nego, oče Misailo, kad mi brk u čašu ogrezne, tad
ne volim da vidim trezne; s dobrim ljudima pijem,
sa zlima se bijem; izvoli, ako si mi drug — ako nisi,
hajd, nalevo krug: gde se popu sofra sprema, tu
đavolu mesta nema.**

GRIGORIJE:

**Čašicu poljubi, al' pamet ne gubi, oče Varlaame!
Vidiš, i ja ponekad umem glatko da nameštam.**

VARLAAM:

A zar ja gubim pamet?

MISAILO:

Ta pusti ga, oče Varlaame!

VARLAAM:

**Kakav mi je ovo svetac? Sam nam se prilepio uz put
i ne znaš ni ko je ni otkuda je — pa se još pravi
važan... (pije i peva)
Mlad se kale postriže...**

GRIGORIJE (krčmarici):

Kud vodi ovaj put?

KRČMARICA:

U Litvu, 'rano moja, u Lujove gore.

GRIGORIJE:

A je li daleko do tih Lujovih gora?

KRČMARICA:

Nije daleko, do večeri bi se stiglo da carske vlasti ne ustavljaju, da graničari ne stražare.

GRIGORIJE:

Šta, ustavljaju?! Kako to?

KRČMARICA:

Neko je pobegao iz Moskve, pa je došla zapovest da svakoga ustave, da ga pregledaju.

GRIGORIJE (za sebe):

Nazdravlje ti, kume!

VARLAAM:

Ej, priko! Ti se baš uz domaćicu prilepio! Kanda ti milija mlada prija no stara rakija, pa akoće, bratac, akoće. Svako po svom tiparu, a u mene i u oca Misaila samo jedna brigica: da se gucne čašica; piješ polagance dok ne udariš o dance.

MISAILO:

Pravo veliš, oče Varlaame...

GRIGORIJE:

A koga li to traže? Ko je to pobegao iz Moskve?

KRČMARICA:

Bog će ga znati, neki lupež, razbojnik — tek da pošteni ljudi ne mogu proći, a, na kraju krajeva, neće od toga ništa biti; ni gluve kučke neće uhvatiti: kao da u Litvu nema drugoga puta nego samo taj drum.

Evo, svrneš li levo odavde, udarićeš kroz borove stazicom sve do crkvice što je u čekanskom potoku, pa onda blatom do Hlopina, odakle će čak i dete moći da te odvede do Lujovih gora. A ti graničari samo znaju da putnicima dosađuju, nas sirotinju da pljačkaju. (čuje se buka.) Šta je to? Ah, evo ih, zlotvori jedni! Idu da pronjuškaju.

GRIGORIJE:

Domaćice! Ima li ovde kakav kutak da se sklonim?

KRČMARICA:

Nema, rođeni. I ja bih se negde denula. Idu i samo njuškaju, ne možeš da im najamiš pića i hleba i čega ti još ne — crkli, dabogda, grom ih... (Ulaze graničari.)

GRANIČAR:

Pomaže bog, domačice!

KRČMARICA:

Bog vam pomogo, dragi gosti, izvolite!

JEDAN GRANIČAR (drugome):

Gle! Ovde je neko veselje; biće i za nas časti.

(Monasima.) Ko ste vi?

VARLAAM:

**Starci smo božji, inoci smireni, idemo po selima,
milostinju hrišćansku za manastir prosimo.**

GRANIČAR (Grigoriju):

A ti?

MISAILO:

Drug je naš...

GRIGORIJE:

**Iz predgrađa žitelj: pratio sam starce do granice, a
sad ću kući.**

MISAILO:

Zar si se pišmanio?

GRIGORIJE (tiho):

Ćuti.

GRANIČAR:

Domaćice, deder još pića, hoćemo sa starcima malo da pijucnemo, reč da prozborimo.

DRUGI GRANICAR (lagano):

Ovaj momak, reko bih, neki golać, nema pas za šta da ga uhvati, ali starci...

PRVI:

Ćuti, odmah ćemo da ih opipamo... Kako je, oci moji, ide li posao?

VARLAAM:

Slabo, sinko, slabo! Hristijani su ti danas postali tvrdice; vole novce, kriju pare. Slabo bogu daju. Greh veliki se pojavio među narodima na zemlji. Sve se dalo u trgovinu, na kaišarenje; o zemaljskom bogatstvu samo misle, za spasenije duše ne mare. Lutaš i lutaš moliš i moliš al' često za tri dana ni tri marjaša ne izmoliš. Greh veliki! Prođe čitava sedmica, pa i druga, a kad zaviriš u kesu, u njoj sama sitnurija — sramota te da se u manastiru pojaviš, i šta ćeš onda? Od muke sve propiješ;

nevolja, pa to ti je. — Ah, zlo je, nastala su
poslednja vremena...

KRČMARICA (plače):

Gospode, pomiluj i spasi!

**(Dok je Varlaam ovo govorio, prvi graničar se
pažljivo zagledao u Misaila.)**

PRVI GRANIČAR:

Aljoha! Je l' u tebe carski ukaz?

DRUGI:

Kod mene je.

PRVI:

Dajder ga ovamo.

MISAILO:

A šta si se ti u mene upiljio?

PRVI GRANIČAR:

Evo zašto: iz Moskve utekao neki jeretik prokleti,

Griška Otrepjev; ču li za to?

MISAILO:

Ne čuh.

GRANIČAR:

Nisi čuo? U redu. Ali je car zapovedio da toga begunca jeretika uhvate i obese. Znaš li za to?

MISAILO:

Ne znam.

GRANIČAR (Varlaamu):

Umeš li da čitaš?

VARLAAM:

Za mladosti svoje znao sam, ali sam pozaboravio.

GRANIČAR (Misailu)

A ti?

MISAILO:

Nije me Gospod prosvetlio.

GRANIČAR:

E, pa evo ti carskoga ukaza!

MISAILO:

A šta će mi?

GRANIČAR:

Meni se čini da si ti — taj odbegli jeretik, lopov,

varalica.

MISAILO:

Zar ja? Pobogu, šta to zboriš?

GRANIČAR (drugu):

**Čekaj! Pazi na vrata. Sad ćemo da izvedemo stvar
na čistinu.**

KRČMARICA:

**Ah, mučitelji prokleti! Ni starca na miru ne
ostavljaju.**

GRANIČAR:

Ko je ovde pismen?

GRIGORIJE (stupa napred):

Ja sam pismen.

GRANIČAR:

Evo ti, na! A od koga si naučio?

GRIGORIJE:

Od crkvenjaka našega.

GRANIČAR (daje mu ukaz):

Čitaj-der naglas!

GRIGORIJE (čita):

»Čudova manastira sabrat nedostojni Grigorije, od
roda Otrepjeva, u jeres pade i đavolom naučen,
drznu se da smućuje svetu bratiju svakojakim
sablaznima i bezakonjima. A po saznanju čuje se da
je ovaj prokletnik Griška pobegao na među
litavsku...«

GRANIČAR (Misailu):

Bogme si ti to?

GRIGORIJE:

»I car zapoveda da se uhvati...«

GRANIČAR:

I obesi.

GRIGORIJE:

Nije ovde rečeno da se obesi.

GRANIČAR:

**Lažeš: nije svaka reč za pisanje. Čitaj: da se uhvati
i obesi.**

GRIGORIJE:

»I obesi. A lupežu ovome, Griški, ima leta od
rođenja (gledajući Varlaama) pedeset, stasa je

**srednja, glave ćelave, brade sede, trbuha debela...«
(Svi gledaju Varlaama.)**

PRVI GRANIČAR:

Deco! Evo Griške! Držite, vezujte! Ne bih ni u snu pomislio!

VARLAAM (šćepa hartiju):

Natrag, nikogovići! Zar ja Griška?! Šta! Pedeset leta, seda brada, debeo trbuh. Ne, bratac! Mlad si ti još da sa mnom šcgu teraš. Odavno nisam ćatio i slabo se razbiram u knjigama, ali ću se ovde već razabrati kad rođenu šiju hoće da zavrnu. (ćita srićući) »A leta mii je od rođenja... dvadeset.« — Gde tu, bratac, stoji pedeset? Vidiš da je dvadeset.

DRUGI:

Jeste, sećam se, dvadeset. Tako su nam i rekli.

PRVI GRANIČAR (Grigoriju):

Pa ti si, brajko, neka šaljivćina!

(Dok ćitaju, Grigorije stoji poniknute glave, s rukom pod pazuhom.)

VARLAAM (nastavlja):

»A stasa je malena, prsiju širokih, jedna mu je ruka kraća od druge, oćiju je plavih, kose rase, na obrazu bradavica, a i na ćelu jedna.« Da nisi, prijatelju, ti

taj?

**(Grigorije odjednom trgne handžar; svi pred njim
ustuknu i on iskoči kroz prozor.)**

GRANIČAR:

Drž' ga! Drži!

(Svi pojure u neredu.)

MOSKVA. DOM ŠUJSKOGA

ŠUJSKI I MNOGI GOSTI. VEČERA.

ŠUJSKI:

Još vina.

(Ustaje, a za njim ustaju i svi ostali.)

A sad, gosti premili,

Poslednji pehar! Dečko, molitvu!

DEČAK:

Care nebesni, svuda prisutni,

Usliši slugu smernih moljenje:

Za cara našeg Tebe molimo,

Za izbranika Tvoga, Gospode,

Hrišćanskog cara samodržavnog.

U dvoru, ratu, bože, štiti ga,

Na putu i na odru noćnome,

Daj da pobedi naše dušmane,

Da mu se carsko ime proslavi

**Od jednog mora sve do drugoga,
I dom da zdravljem njegov procvati,
Da ograncima svojim zakrili
Svu vasseljenu, i da slugama
Svojim ko dosad bude milostiv
I blagodatan, srca strpljiva,
Pa neiscrpna vrela mudrosti
Njegova nek' se na nas izliju;
Molimo ti se, care nebesni,
Za cara ovaj pehar dižemo!**

ŠUJSKI (ispija čašu):

**Poživi, bože, cara silnoga!
Zbogom pođite, gosti premili,
Hvala vam što mi niste prezreli
Hleb — so, ponuđen... i laku vam noć.
(Gosti odlaze, a on ih ispraća do vrata.)**

PUŠKIN:

**Jedva jednom odoše, kneže Vasilije Ivanoviču, a već
sam mislio da nam se neće dati prilika da
porazgovaramo.**

ŠUJSKI (slugama):

**Ej, šta ste zinuli? Samo bi da prislušujete kad vam
gospodari razgovaraju. Uspremite sto, pa izlazite
odavde. — Šta je, dakle, Afanasije Mihailoviču?**

PUŠKIN:

Čudne se stvari, bogme, zbivaju.

Iz Krakova mi glasnik donese

Vest od Gavрила, od sinovca mog.

ŠUJSKI:

Gle!

PUŠKIN:

Sinovac mi čudnu posla vest.

Al' čekaj...

(ode do vrata i pogleda)

Sina Groznog Ivana

Po Borisovoj volji ubiše...

ŠUJSKI:

Pa zar to novost?

PUŠKIN:

Stani, pričekaj:

Ali on živi.

ŠUJSKI:

Novost odista!

Zar živ carević? Čudno bogami!

I ništa dalje?

PUŠKIN:

Čuj me do kraja:

Ma ko to bio, spasen carević

II' utvara u liku njegovu,

II' samozvana, smela varalica,

Dimitrije se ipak pojavi!

ŠUJSKI:

Ta neće biti? Da l' je istina?

PUŠKIN:

Sinovac moj ga lično video,

Prvi put kad je u dvor došao

I okružen gospodom litavskom

Kad u odaju kralju pristupi.

ŠUJSKI:

Pa ko je? Otkud je?

PUŠKIN:

Bogme, ne zna se,

Tek zna se da je bio prislužnik

Kod Višnjevskog, i da otkri se

Na odru smrtnom ocu duhovnom,

A kad pan gordi tajnu saznade,

Iz teške boljke njega podiže,

I zatim pođe sa njim Žigmundu.

ŠUJSKI:

Da l' što još vele o toj deliji?

PUŠKIN:

Pa kažu: uman, hitar, prepreden,

Svakome mio. A već moskovskim

Svim beguncima pamet zanese.

Popovi rimski s njime šuruju,

A samom kralju tol'ko omile

Da mu je, kažu, pomoć obreko.

ŠUJSKI:

Sve je to, brate, takva ujdurma

Da ti se glava sama obrće.

Samozvanac je, u to ne sumnjam.

Ali, priznajem, stvar je opasna,

I grune li po puku o tom glas,

Oluja će se strašna podići.

PUŠKIN:

Oluja takva da će odneti

Sa glave krunu mudrom Borisu.

Zaslужio je, jer nas potlači

Ko Grozni sve (u snu se ne snio!).

Koja nam vajda što ne ubija

Pred svetinom, na točku krvavom

Što ne pevamo pesme Isusu,

I na lomači što ne sažiže
Dok železom džara po žeravici
Kao pokojni, kao Grozni car.
Ta ni za život nismo sigurni!
Svakog nas dana vreba nemilost,
Ćelija gluva, Sibir, okovi
I smrt od gladi ili vešala.
Gde su nam naši prvi plemići,
Kneževi Sicksi, i Šestunovi,
I Romanovi, nada narodna?
Svi zatočeni, svi su prognani!
Strpljenja samo: doći će ti red.
A i na domu preti nevolja,
I tu ko Litva da opsađuje:
Neverne sluge vrebaju nam glas,
Na potvoru svi spremni jezici:
Od svakog sebra sada prezamo
Kad treba da ga šibom kaznimo.
I Đurđevdan je, eto, ukino
Na baštini da vlasti nemamo.
Lenivca hrani, ma ne radio,
A poslenika ne smeš primiti,
Premamiš li ga — na sud izlaziš!
Ovakvog čuda nije bivalo
Čak ni u dane cara Ivana!
Pa barem da je lakše narodu!
Pitaj ih samo, pa ćeš videti:
Ako im samozvanac povrati

**Običaj drevni, otpust đurđevski,
Nastaće gužva...**

ŠUJSKI:

**Pravo govoriš,
Ali ja mislim da je zasada
O tom ćutati bolje.**

PUŠKIN:

**Tako je,
Ćutati treba. Ti si razuman
I s tobom uvek rado govorim,
Pa kad me miso neka pritisne,
Tad moram tebi da se izjadam.
A pitko vino i medovina
Još više gostu jezik razveza...
Pa, zbogom, kneže...**

ŠUJSKI:

**(Ispraća Puškina)
Zbogom pošao!**

**CARSKE ODAJE
CAREVIĆ CRTA ZEMLJOPISNU KARTU.
CAREVA KĆI, DADILJA.**

KSENIJA (celiva sliku):

**Mili moj vereniče, predivni kraljeviću, ne bi ti
sudeno da budeš kod mene, kod svoje neveste, nego
u grobu tavnom, u zemlji tuđinskoj. Nikada se
utešiti neću, večno ću za tobom suze roniti.**

DADILJA:

**Nemoj, čedo carsko! Suze devojčake, rosa jutarnja:
sunce ograne, rose nestane. Naći će se tebi drugi
đuvegija, divan i umiljat. Zavolećeš ga, lepoto moja
prekrasna, zaboravićeš svoga kraljevića.**

KSENIJA:

**Neću, dado, i mrtvom ću mu biti verna.
(Ulazi Boris.)**

BORIS:

**Šta je, Ksenija, kćeri premila?
Zar nevesta već tužna udova?
Za verenikom suze prolivaš?
O, čedo moje! Sudba ne daje
Da srećnim vaša srca ugledam.
Nebesa, valjda, grešan razgnevih,**

**Ne mogoh srećnom da te učinim.
Bez greha, čedo, zašto postrada?
A šta ti radiš, sine jedini?**

FEODOR:

**Sveg carstva našeg, zemlje moskovske
Sa kraja na kraj sliku gradim sad.
Evo je: Moskva, gordi Novgorod,
A ono tamo, to je Astrahan.
Tu su i mora, i šume permske,
Sibirske zemlje...**

CAR:

**A to šta ti je,
Ko zmija neka?**

FEODOR:

Volga majčica.

CAR:

**Divno! Da slatka ploda učenja!
Ko sa oblaka možeš videti
Sve carstvo širom: reke, gradove.
Uči se, sine, širi naukom
Iskustva ovog zemnog života —
I nekad, možda biće uskoro,
Sve oblasti što sad ih naslika**

Pod tvoju ruku mogu dopasti.

Uči, moj sinko, da bi lasnije

Vladanja teret mogo snositi.

(Ulazi Semjon Godunov.)

Gle, Godunov mi ide s vestima.

(Kseniji)

U svoju sobu idi, dušice,

I nek ti Gospod srce uteši.

(Ksenija odlazi sa dadiljom.)

Šta mi to javlja Semjon Nikitič?

SEMJON GODUNOV:

Jutros mi sluge Šujskog, Puškina,

Dodoše rano s važnim vestima.

CAR:

Pa?

SEMJON GODUNOV:

Reče meni sluga Puškinov

Da glasnik stiže juče u zoru

Iz Krakova i odmah vrati se

Bez pisma natrag s tajnom porukom.

CAR:

Hvataj glasnika!

SEMJON GODUNOV:

Za njim poslah već.

CAR:

Šta bi sa Šujskim?

SEMJON GODUNOV:

Sinoć ugosti

On Miloslavskog, prijatelja svog,

I Buturline, Saltikov-Mihajla,

Puškina i još drugih nekol'ko;

Na večeri su dugo ostali,

A kada Puškin osta poslednji,

S domaćinom je dugo šuškao.

CAR:

Po Šujskog odmah!

SEMJON GODUNOV:

Već je došao.

Care!

CAR:

Pozovi njega ovamo!

(Semjon Godunov odlazi.)

CAR:

Sa Litvom veze? Otkuda to sad?

Mrzim Puškine, taj bundžijski rod;

A Šujskome se ne sme verovat,

Pokoran, tobož, al' smeo, dvoličan.

(Ulazi Šujski.)

Treba da s tobom, kneže, govorim,

Al' ko da poslom i sam dođe mi,

Pa reci kojim dobrim dolaziš.

ŠUJSKI:

Da, gospodaru, nosim važnu vest.

CAR:

Da čujem, reci...

ŠUJSKI (tiho pokazujući na Feodora):

Bolje nasamo...

CAR:

Ne mari ništa, nek carević zna

Što zna i Šujski. Kazuj, kneže, vest!

ŠUJSKI:

Iz Litve, care, juče stiže glas...

CAR:

Puškinu što ga glasnik donese?

ŠUJSKI:

Već znaš, a ja sam, care, mislio

Da još tu tajnu nisi saznao.

CAR:

Svejedno, kneže: sad je potrebno

Da izveštaje sravnim, istinu

Razberem pravu.

ŠUJSKI:

Ja znam samo to:

U Krakovu kod kralja poljskoga

Samozvanac se neki nalazi.

CAR:

Šta vele? Ko je samozvanac taj?

ŠUJSKI:

Ne znam.

CAR:

A... je li opasan za nas?

ŠUJSKI:

Svakako, care: moćna ti je vlast,

**Široke ruke, milostiv i blag,
Zarobio si srca roblja svog,
Al' znaš kakva je glupa pučina,
Prevrtljiva pa svemu veruje,
Lako se pustoj nadi predaje,
Spremna da svakoj buni sleduje,
Istinu ne zna, za nju ne haje,
Basni se svakoj odmah raduje,
Duši joj gove smela bestidnost,
Pa ako ona mračna skitnica
Ovamo krene s međe litavske,
Primamiće tad rulju bezumnu
Dimitrijevo ime vaskrslo.**

CAR:

**Dimitrijevo! Zar? Dečaka tog?
Dimitrijevo! Idi, sine moj!**

ŠUJSKI (za sebe):

Crven je sav! Zagrmeće sad!...

FEODOR:

Dopusti...

CAR:

Idi, sine, odlazi.

(Feodor odlazi.)

Dimitrijevo!...

ŠUJSKI (za sebe):

Nije znao još!

CAR:

Čuj, kneže: treba učiniti sve,

Ograditi od Litve Rusiju

Stražama jakim, da nam granice

Ni živa duša ne pređe, ni zec,

Ne prodre poljski, nit od Krakova

Preleti gavran. Hajde, polazi!

ŠUJSKI:

Idem.

CAR:

Al' čekaj. Čudi me ta vest!

Da li si čuo, kneže, ikada

Iz grobova da mrtvi ustaju,

Da zakonite sude careve,

Što ih je ceo narod izabro

I sam patrijarh vencem ovenčo?

Smešno! Al' što se ti ne nasmeja?

ŠUJSKI:

Ja, gospodaru?

CAR:

Kneže, počuj me:

Kada sam dozno da su dečka tog...

Da je to dete života lišeno,

U izvidaj sam tebe poslao;

Krstom i bogom sad te zaklinjem

Po duši da mi rečeš istinu,

Da l' ubijenog dečka poznade?

Reci mi, nije l' drugi podmetnut?

ŠUJSKI:

Tako mi...

CAR:

Šujski, ne zaklinji se,

No reci: je li bio carević?

ŠUJSKI:

Baš on.

CAR:

Promisli. Kneže, neću te

Progonstvom kaznit za laž predašnju,

Milostiv biću, al' sad slažeš li,

Kunem se glavom sina rođenog,

Strašnom ću kaznom tebe kazniti,

Da i sam car će Ivan Vasiljič

Od užasa u grobu ceptati.

ŠUJSKI:

Ne strahujem od kazne; nemilost

Tvoja je meni mnogo strašnija;

Zar tebe, care, ja da prevarim?

Zar obmanuti sebe samoga,

Ne prepoznati lik Dimitrija?

Tri sam mu dana leš pohodio

Kad je u crkvi mrtav ležao,

A oko njega trinaj'st trupina

Što rastrže ih besna pučina.

Od njih je išo miris truleži,

A' carevićev lik je detinji

Još bio ko živ, kao zaspao,

Duboka rana još krvavila,

Na licu crte neizmenjene.

Ne, sumnje nema: Dimitrije sad

U grobu sniva.

CAR (mirno):

Dosta, odlazi.

(Šujski odlazi.)

Da mi je malo bar da odahnem!

Sve vreme krv sam svoju osećo

U lice meni da navaljuje.

Ah, eto zašto trinaj'st godina

Na san mi mrtav dečak dolazi!

**Da, eto zašto! Sad tek poimam.
Al' ko li mi je strašni dušmanin
Što se na mene sada podiže?
Zar prazno ime, sen da razdire
Sa mojih pleća purpur careva,
Zar zvuk da deci presto otima?
Bezumnik, zar se od tog preplaših?
Duni u prizrak, pa će nestati!
Odlučio sam živeti bez straha
Al' ne smem ništa ni da prezirem.
O, teška li si, kruno Monomaha!**

**KRAKOV. DOM VIŠNJEVECKOGA
SAMOZVANAC I PATER ČERNJIKOVSKI**

SAMOZVANAC:

**Ne, oče moj, tu nema prepreke,
Naroda svoga dušu poznajem:
U pobožnosti ne preteruje,
Primer je carev njemu svetinja
A prema svakoj veri trpljiv je,
Pa jemčim: brže no za leta dva
Sav narod moj, sva crkva severna
Namesnika će priznat Petrova.**

PATER:

Ignacijus ti sveti pomogo

Dok tvoje vreme jednom ne dođe!

A dotle čuvaj s neba blagodet

U duši, tajno, seme njegovo.

Brani nam katkad dužnost duhovna

Neposvećenima tajnu odati;

Dok ljudi sude samo delo, reč,

Namere tvoje vidi samo bog.

SAMOZVANAC:

Amin. Ko ide?

(Ulazi sluga.)

Reci: primam ih.

(Otvoraju se vrata; ulazi gomila Rusa i Poljaka.)

Drugovi moji! Sutra krećemo

Iz Krakova u Sambor, Mnišeku.

(Mnišeku)

Tri dana tvoji gosti bićemo,

Vojvodo; tvoje gostoljublje znam,

I dom ti blista sjajem otmenim,

Domaćicom se mladom ponosi.

Tamo se nadam da ću videti

Marinu divnu. A vi drugovi,

Slovenskog roda dični sinovi,

Rusijo, Litvo, bratske zastave

Na opšteg što ste digli dušmana,

Skoro ću s vašim strašnim četama

**Na lukavoga moga zlotvora;
U boj i slavu vas ću povesti.
Al' gle, šta vidim. Lica neznana!**

GAVRILO PUŠKIN:

**Iz ruke tvoje, pune milosti,
Da prime službu i mač, stigoše.**

SAMOZVANAC:

**O, zdravo da ste. Bliže, drugovi!
No ko je ovaj mladić prekrasni?**

PUŠKIN:

Knez Kurbski.

SAMOZVANAC:

**Ime slavno, doista.
(Kurbskom)
Možda kazanjskom heroju rod?**

KURBSKI:

Sin njegov.

SAMOZVANAC:

Otac je li ti živ?

KURBSKI:

U grobu svome davno počiva.

SAMOZVANAC:

**Bio je mudrac uma velikog,
Junak u boju, zboru boljarskom,
Al' otkad se ko ljuti osvetnik
S Litavcima na Oljgin diže grad,
Otada glas o njemu umuče.**

SAMOZVANAC:

**Znam hrabre Donce i ja ne sumnjam
Da ću videti njine stegove.
Blгодарan sam donskim vojskama.
Nepravde znamo koje trpite,
Progonstva mnoga, ljuta tlačenja,
Al' ako božjom stupim pomoću
Na presto carski svojih dedova,
Milostiv biću Donu slobodnom.**

PESNIK:

**(Prilazi, nisko se klanjajući, i hvata Grišku za skut.)
O, Kraljeviću, prinče veliki!**

SAMOZVANAC:

Šta želiš?

PESNIK:

(Daje mu hartiju)

Prim'te milostivo vi

Plodove bedne truda usrdnog.

SAMOZVANAC:

Šta vidim ovde? Pesmu latinsku!

Lire i mača savez svešteni,

Jedan ih lovor svija, združuje,

Pod severnim sam nebom poniko,

Al' znam latinske muze glasove

I milo mi je cveće s Parnasa.

Pesnik je prorok, u to verujem.

U prsima mu zalud plamenim

Ne bukti zanos; podvig srećan je

Kad ga unapred pesnik proslavi.

Priđi mi, dragi, i rad spomena

Ovaj dar uzmi. (Daje mu prsten.)

A kad sudbine

Višnji se zavet sa mnom ispuni

I moja glava krunom okruni,

Nadam se da ću čuti ponovo

Divne ti glase himne zanosne.

Musa gloriam coronat, gloriaque musam.

A sada, zbogom, družu, do sutra!

SVI:

U boj, u boj! Da živi carević!

Živeo Moskve veliki knez!

ZAMAK VOJVODE MNIŠEKA U SAMBORU

(Niz osvetljenih odaja. Muzika.)

VISNJEVECKI, MNIŠEK

MNIŠEK:

S Marinom mojom samo zbori on,

Marinom samo zanesen je on...

Sve mi to liči na pir svadbeni.

Pa reci da l' si mogo slutiti

Da će mi ćerka biti carica?

VIŠNJEVECKI:

Čudo! No da l' si mogo misliti

Da će mi sluga carem postati?

MNIŠEK:

A vide li Marinu moju ti?

Tek što joj reko: kćeri, pripazi,

Ne ispuštaj ga! . . . I, gle, svršeno,

U svoju mrežu već ga uhvati!

(Muzika svira poljsku igru. Samozvanac ide s

Marinom kao prvi par.)

MARINA (tiho Dimitriju):

Da, sutra, noću, u jedanaest,

Pod lipama gde fontan žubori.

(Razilaze se. Nailazi drugi par.)

KAVALJER:

Čudim se šta je u njoj našao!

DAMA:

Lepotica je.

KAVALJER:

Nimfa mramorna,

Usta joj, oči, mrtvi, bez osmejka.

(Nailazi nov par.)

DAMA:

Lep nije, ali lik mu prijatan,

Vidi se da je roda carskoga.

(Nov par.)

DAMA:

Kad polazite?

KAVALJER:

Kad naredi on.

Spremni smo, ali sve bih rekao

U ropstvo njeno da smo dopali.

DAMA:

Prijatno ropstvo.

KAVALJER:

Da, još kad bi vi...

(Razilaze se. Odaje se ispraznile.)

MNIŠEK:

Nas, starce, više ne zanima ples,

Zvuk nas mazurke davno ne mami,

A krasne ruke ne ljubimo dami,

Prošo nas, prošo, mladih dana bes.

Ah, nekako se sve promenilo,

I omladina više smela nije,

Sa lepih lica radost se ne lije,

Moj stari družo, sve se rastužilo.

Al' pustimo ih. Za nas bolje biće

Da potražimo bocu vina stara

S mađarske loze kojoj nema para,

Pa polagano kušajući piće

Sami, u kutku nekom, da zborimo

O koječemu da porazmislimo.

Hajdemo, brate.

VIŠNJEVECKI:

Hajd, da posedimo.

NOĆ. VRT. VODOSKOK

SAMOZVANAC (ulazi):

Evo fontane, tu će doći sad.

Ko strašljivac se nisam rodio,

U oči smrti svojoj gledao sam,

Duša mi pred njom i ne zadrhta;

Sužanjstvo mi je večno pretilo,

Progonili me — nisam klonuo,

Spasavo sam se bede smelošću.

Pa šta mi sada dah moj prekide?

Što ne mogu da smirim treptanje?

Je li to nemir žudnje goleme?

Ne — strah je. Dan sam ceo čekao

S Marinom tajno da se sastanem.

Sve sam smislio što bih rekao

Da njenu gordu dušu začaram,

Da nazovem je Moskve caricom,

A sad se više ničeg ne sećam,

Sve zaboravih što sam smislio;

Dušu i svest mi ljubav pomuti.

Al' šta to sinu, šta to zašušta...

Varljivi znaci to su meseca,

I začarlija vetrić.

MARINA (ulazi):

Carević!

SAMOZVANAC:

Ona je... Krv mi sva se ustavi.

MARINA:

Vi, Dimitrije!

SAMOZVANAC:

Glasi čarobni!

(Ide k njoj.)

Došla si? Da li tebe gledam sad

Sa mnom u senci noći duboke?

O, kako dug mi beše ovaj dan!

O, kako sporo ugasi se sunce!

O, kako sam te dugo čekao!

MARINA:

Vremena teku časi preskupi —

Nisam se ovde s tobom sastala

Da ljubavničke slušam nežnosti.

Šta će mi reći! Ja ti verujem

Da ljubiš mene. Nego, počuj me:

S nestalnom, burnom tvojom sudbinom

Odlučila sam svoju spojiti,

**I zato sada tražim jedino
Sve tajne nade da mi otkriješ,
Sve namere, sve strepnje duševne;
Kad zajedno u život krenemo,
Da ne pratim te hodom detinjim,
Ko robinjica muške požude,
No ko supruga tebe dostojna,
Ko pomoćnica cara moskovskog.**

SAMOZVANAC:

**O, daj za trenut da zaboravim
Sudbinu svoju bolnu, nemirnu!
A i ti za čas sve zaboravi —
Da carevića gledaš pred sobom —
Pa ljubavnika gledaj izbranog,
Srećnog od tvoga jednog pogleda.
Marina, čuj mi molbu ljubavnu,
Dopusti da ti srce otkrijem.**

MARINA:

**Prolazi vreme, kneže. Oklevaš,
U drugova ti dotle gasne žar;
Svakoga dana, časa svakoga
Opasnosti su sve opasnije
I napori su sve naporniji;
Već sumnjivi se šire glasovi,
Sutrašnja novost gasi današnju,**

Za otpor Boris sve je spremniji...

SAMOZVANAC:

Zar Boris? Zar u vlasti Borisa

Da ljubav bude meni jedino

Blaženstvo? Ne, ne! Sada ne marim

Za presto njegov, za vlast careva.

Ne vredi mi bez tvoje ljubavi

Život, ni slava, ni Rusija sva.

U gluvoj stepi, bednoj kolibi,

Naknadićeš mi krunu carsku ti

Ljubavlju svojom...

MARINA:

Kneže, stidi se.

Zar zaboravi sveti poziv svoj?

Od svih radosti, života čari,

Od svega ti je preče biti car.

Meriti s tim se ništa ne može.

Ne dajem ruku bujnom mladiću

Lepotom mojom što je zaluden,

Već onom koga sudba sačuva

Na presto Moskve da se uzdigne.

SAMOZVANAC:

Ne muči mene, moja lepoto,

Ne reci: kako izbra carski čin

A ne baš mene! Ne znaš koliko

**Sad moje srce bolno mučiš tim.
Šta, kad bih ja... Da strašne sumnje, ah!
Reci mi: carsku kolevku da nije
Odredila mi sudba neumitna,
Ivanov kada ne bih bio sin,
Onaj kog ceo zaboravi svet,
Tada... zar ne bi ljubila me tad?...**

MARINA:

**Ne možeš biti no Dimitrije;
Ne mogu drugog više ljubiti.**

SAMOZVANAC:

**Dosta! S mrtvacem neću deliti
Ljubavnicu što njemu pripada.
Prevare sit sam, pa ću odati
Istinu pravu. Tvoj Dimitrije,
Znaj, pogino je, davno istruno
I vaskrsnuti tebi ne može;
A želiš li da saznaš ko sam ja,
Počuj me tada: bedni rasoder,
Dosadilo mu ropstvo monaško,
Pa zamisao smelu zasnovu
Da celom svetu čudo načini.
Iz ćelije sam onda pobego,
Do ukrajinskih četa stigao.
Vladati mačem, konjem obiko,
Dimitrijem se zatim prozvaao,**

**Poljake glupe bajkom varao.
Šta veliš na to, gorda devojko,
Je l' ti po volji moja ispovest?
Što ćutiš?**

MARINA:

**Stid me! Teško jadnici!
(Ćutanje.)**

SAMOZVANAC (tiho, za sebe):

**Žestina moja kud me odvede!
Zauvek sam sam možda rasuo
S tolikim trudom sreću snovanu.
Ah, šta učinih, bednik bezumni!
(Glasno)**

**Nekneževske se stidiš ljubavi!
Reci mi svoju sudbonosnu reč,
U ruci moj ti udes počiva,
Odluči: čekam.
(Pada na kolena.)**

MARINA:

**Samozvanče, ustaj!
Zar misliš da ćeš smerno klečeći
Pred lakovernom, slabom devojkom
Njezino tašto srce tronuti?
Pred nogama sam svojim gledala
Vlastelu sjajnu, prve plemiće,**

**I odbijala molbe njihove,
Pa sad monaha zar da odbeglog...?**

SAMOZVANAC (ustaje):

**Ne odbij, ipak, samozvanca tog:
Vrline, možda, tu se skrivaju
Dostojne Moskve carskog prestola,
Dostojne ruke tvoje bescene...**

MARINA:

Dostojne možda sramnih vešala!

SAMOZVANAC:

**Krivac sam: gordost mene zanese,
Obmanjivo sam boga, careve,
Sav svet sam varo, al' ti ne možeš
Kazniti mene: prav sam pred tobom,
Jer tebe nisam mogo varati.
Svetinja ti mi beše jedina,
Pred kojom nisam smeo lagati.
Da, ljubomorna, slepa ljubav ta,
Samo je ljubav mene nagnala
Da odam...**

MARINA:

**Još se hvali, bezumnik!
A kome treba tvoja ispovest?
Ta kad si mogo, skitač bezimen,**

**Poljake, Ruse sve opčiniti,
Tad trebalo je da bar ostaneš
Do kraja smele varke dostojan,
Da obezbediš uspeh čudesni
Tvrdom i večnom tajnom dubokom.
Zar mogu tebi da se poverim,
Poštenje žensko, čast da pogazim,
Da sudbu svoju s tvojom sjedinim,
Kad prostodušno, lakomisleno
Sramotu svoju sam ti otkrivaš?
Zbog ljubavi se on pokazao!
Pravo je čudo kako ne otkri
Iz prijateljstva varku ocu mom,
II' kralju našem u čas radosti,
II' još ranije Višnjevckome,
Ko verni sluga, iz usrdnosti?**

SAMOZVANAC:

**Kunem se da si samo mogla ti
Priznanje srcu mom izmamiti!
Kunem se tebi: nigde, nikada,
Ni s čašom pića najopojnijeg,
Niti u prisnom zboru drugova,
Pod nožem? niti mukom izmučen.
Jezik mi tajne ne bi odao.**

MARINA:

Kuneš se! Ja ti moram verovat.

O, verujem! — Al' čim se kuneš ti?
Ko jezuita smerni učenik
Gospoda boga višnjim imenom?
Il' čašću kao vitez plemenit,
Il' možda carskom reči jedino
Kao sin carski? Kako? Kazuj mi!

DIMITRIJE (ponosno):
Usinila je mene groznog sen,
Dimitrijem iz groba nazva me,
Narode oko mene podiže,
I Borisa mi za žrtvu obreče —
Da, carević sam. Dosta, stid me je
Da pred Poljkinjom puzim oholom.
Zbogom zauvek! Boj će krvavi
Sudbine moje breme preteško
I jad ljubavi već zaglušiti —
O, kako ću te tada mrzeti
Kad zgasne oganj strasti sramotne!
Odlazim: carski venac ili smrt
Očekuje me sad u Rusiji,
Pa padnem li u boju krvavom,
Il' ko zločinca mene obese,
Života drug mi biti nećeš ti.
Sudbinu sa mnom nećeš deliti,
No jednom — ti ćeš možda zažalit
Što nisi sa mnom život združila.

MARINA:

**Al' ako tvoju drsku obmanu
Još sada javno svima otkrijem?**

SAMOZVANAC:

**Misliš li da se zbog tog uplaših?
Poljkinji mladoj zar da veruju
Više no sinu cara Ivana?
Znaj da ni papa, ni kralj, vlastela,
Ne brinu da li zborim istinu,
I da li sam baš pravi carević.
Ta ja sam povod rata, razdora,
Ućutkaće te ako zaustiš,
Ko smutljivicu. Zbogom, devojko!**

MARINA:

**Stoj, careviću! To sad prozbori
Ne žutokljunac, nego zreo muž.
Ta tvoja reč me s tobom pomiri.
Zaboravih već čudnu ispovest
I Dimitrija opet ugledah.
Iz sna se diži, ne okoliši,
Na Moskvu kreni s tvojim četama,
U Kremlje stupi na tron moskovski,
Pa prosioce onda šalji mi;
Al' kunem ti se, sve dok ne uspeš,
Na presto carski dok se ne popneš,
I Godunova dokle ne svrgneš,**

Uslišit neću reč ti ljubavi.

(Odlazi.)

SAMOZVANAC:

Ah, lakši mi je s Godunovom boj

I s jezuitom dvorskim rasprava

No sa ženama, nek ih nosi vrag:

Čas te zapliće, čas ti umakne,

Čas ciči, preti, čas te ubode,

Ko zmija!... Nisam drhto uzalud.

Zamalo što mi glavu ne uze.

Odlučih: sutra u boj krećemo.

LITAVSKA GRANICA

KNEZ KURBSKI I SAMOZVANAC, OBOJICA

NA KONJIMA, VOJSKA SE PRIBLIŽAVA

GRANICI.

KURBSKI (prvi dojahavši):

Ah, ljudi, braćo... ruska granica!

Rusijo sveta, tebi pripadam!

Otresam s ruha sad prah tuđine

I opijam se novim vazduhom

Rodine moje! Pokoj večiti

Sad, oče, nek ti duša uživa,

U grobu kosti nek se raduju.

**Mač blista opet naših predaka,
Taj mač što beše strava kazanjska.
Mač — verna sluga cara moskovskog!
Zar krvav pir je opet naoštren
Da caru našem opet posluži!...**

SAMOZVANAC (jaše lagano, pognute glave):

**Kako je srećan! Duša mu čista
Uhitila se slavom, radošću!
O, zavidim ti, divni viteže!
U tuđem svetu on je rastao,
Al' zaboravi patnje očeve,
Po smrti grehe iskupljuje mu,
Za zakonite svoje careve
Spreman je da krv svoju prolije,
Na presto da ih vrati dedova!
O, plemenita dušo, raduj se!**

KURBSKI:

**Zar tebi duša nije radosna?
Rusije tvoje, evo, pred tobom.
Priželjkuju te ruska srca sva:
Moskva te čeka, ruska država.**

SAMOZVANAC:

**Krv ruska sad će da se prolije!
Bez greha ste, za cara ustaste,
Al' ja na braću sad vas povedoh,**

**Na Rusiju sam Litvu digao,
U svetu Moskvu puštam dušmana!
No greh na mene neka ne padne,
Nek Borisa, ubicu, pogodi!
Napred!**

KURBSKI:

**Napred! Godunovu smrt!
(Jašu dalje. Vojska prelazi granicu.)**

CARSKI SABOR

CAR, PATRIJARH I BOLJARI

CAR:

**Svrzimentija, begunac, potukač
Da na nas diže čete hajdučke,
I drske pretnje da upućuje?
Dosta, vreme je da ga učutkam!
Trubecki kneže, i Basmanove,
Pomoći treba našim vojskama,
Pod černjigov je stigo buntovnik,
Spasavajte mi grad i građane.**

BASMANOV:

**Proteći neće ni tri meseca,
A samozvanca skriće zaborav,**

**Jedinim bogom tebi kunem se,
Ko ulančenu zver u kavezu
U Moskvi ćeš ga, care, videti.
(Odlazi s Trubeckim.)**

CAR:

**Poslanike mi posla švedski kralj
S porukom. Savez meni ponudi,
Al' šta će nama pomoć tuđinska
Kad u nas ima dosta ratnika
Da satru Ljahe, kazne izdaju?
Odbio sam ga.
Ščelkalove, ti,
Razašlji ukaz u sve krajeve,
Naredbu šalji vojvodama svim
Neka na bojne konje usednu,
Nek' sa svih strana ljude prikupe.
Iz manastira treba sabrati
Sve preko broja sluge sveštene.
Nekad, u času opšte nevolje,
Isposnici se sami dizahu
Da brane cara, svetu Rusiju,
Al' nećemo ih sada goniti:
Neka se za nas mole Svevišnjem.
Car hoće tako s celim saborom.
A sad nas čeka važna odluka:
Svi znate da je lažne glasove
Bez stida Samozvanac posejo**

**I na sve strane pisma razaslo,
Bune i sumnju zemljom rasplamso.
Na trgu šapat glave smućuje...
Taj oganj valja brzo gasiti,
Preduprediti strogim kaznama,
Al' kako, treba sad odlučiti!
Ti, sveti oče, prvi svetuj nas.**

PATRIJARH:

**Slava Svevišnjem koji usadi
Duh milostivi, krotku strpljivost
U biće tvoje, care veliki!
Ti grešnikovu propast ne tražiš,
No čekaš da kraj dođe zabludi,
A kada prođe, da ozari sve
Veliko sunce pravde večite.
Tvoj usrdni kod boga molitelj,
Zemaljskih dela loš je sudija,
Al' i njegova nek' se čuje reč:
Đavolski sin, raspop okajan,
Carevićem se nazva lažljivo,
Bestidno, kao rizom kradenom
U njegovo se ime ogrnu.
Al' razdreš li mu samo haljinu,
Nagotom biće svetu poruga.
Gospod nam za to pomoć poslao.
Pre šest se leta to dogodilo:
Baš onog leta kada Svevišnji**

Na presto carski tebe postavi,
Dode mi jednom u čas večernji
Sed starac neki, pastir priprosti,
I čudnu meni tajnu poveri:
»U mladosti sam vid izgubio —
Reče mi. — Otad, sve do starosti
Ne videh sunca niti meseca.
Uzaman sam se vido travama
I verovao bapskim činima,
Uzaman luto po manastirima
I klanjao se svetim moštima,
S izvora zalud isceliteljnih
Vodicom svetom oči kropio,
Gospod mi vida nije vraćao.
U mom se srcu nada ugasi
I duša mi se tami priviče,
Ni u snu nisam svet već gledao,
Pohodili me zvuci jedini.
Al' jednom u snu glas mi detinji
Reče: Ustani, starče, pohodi
U Ugljič-gradu crkvu božiju,
Mome se grobu tamo pokloni,
Očima tvojim da vid povratim.
'Ko si ti?' — dečji glas sam pitao.
'Dimitrije sam, nekad carević,
A sad anđeo cara nebeskog
I čudotvorac volje njegove!'
Probudio se ja i premišljam:

**To vaistinu možda Svevišnji
Isceenje mi pozno dariva.
I podoh, krenuh na put daleki.
I stigav u grad Ugljič, otidoh
Do hrama svetog bas na bdenije,
I duša mi se verom ispuni,
I slatke suze što potekoše,
Iz očiju mi mrak izgoniše.
A kad se služba božja završi,
Unuk me Ivan grobu odvede
Ka carevića svetim moštima,
I tek što tihu šapnuh molitvu,
Progledaše mi oka obadva
I ja ugledah svojim očima
Grob, i unuka, i svet božiji.«
Baš tako starac tajnu otkri mi.
(Svi zbunjeni. Dok traje ovo kazivanje, Boris
nekoliko puta otire lice maramom.)
U Ugljič ljude poslao sam tad
I znam da mnogi stradalnici su
Izmolili spasenje, utehu,
Od dečakovih svetih moštiju,
Pa svetujem te: telo njegovo
U Moskvu treba odmah preneti,
U arhangelSKU crkvu sabornu;
Tako će narod varku otkriti,
Zločinca laž će izobličiti,
Ugasiće se sila đavolja.**

(Svi ćute.)

KNEZ ŠUJSKI:

O, sveti oće, ko zna puteve
Gospodnje? Zar mi da mu sudimo?
On ćudotvorstvo, neraspadljivost
Darovat mođe telu smrtnome,
Al' potrebno je priće narodne
Najpre ispitat strogo, pažljivo,
A ko u ova smutna vremena
Na takvo delo da se usudi?
Prekoreće nas kako svetinje
U korist našu mi skrnavimo!
I tako već je narod uzbunjen
I već je mnogo burnih glasova,
Pa nije vreme da ga bunimo
Tom iznenadnom, važnom novošću.
Priznajem i sam: treba suzbiti
Te smutnje što se šire Rusijom,
Al' brza sredstva biće zgodnija.
Molim te, care, da mi dopustiš
Da narodu na trgu prozborim,
Samozvančevu izobličim laž
I veštom rečju ludost ustuknem.

CAR:

Ućini tako! Sveti vladiko,
Izvoli k meni, smerno molim te,

**Potrebna mi je danas tvoja reč.
(Odlaze, a za njima odlaze i svi boljari.)**

**JEDAN BOLJAR (tiho drugom):
Vide li kako poblede nam car,
A čelo teški znoj mu orosi?**

**DRUGI:
Nisam ga, bogme, smeo gledati,
U grlu od stra' dah mi zastade.**

**PRVI:
Al' izvuče ga Šujski. Mudrica!**

**RAVNICA KRAJ NOVGORODA-SJEVERSKOG
(Godine 1604, decembra 21)
BITKA**

**VOJNICI (beže u neredu):
Teško nama! Carević! Ljasi! Evo ih, evo ih!
(Nailaze kapetani Maržeret i Valter Rozen.)**

**MARZERET:
Kuda, kuda? Allons... hajda, natrak!¹**

¹ Hajdemo (ali ovde pre u značenju ej ili more).

JEDAN BEGUNAC:

Idi sam natrag ako ti je naspelo, nekrste prokleti!

MARŽERET:

Quoi? Quoi?²

DRUGI BEGUNAC:

**Kva! kva! Lako je tebi, žabo prekomorska,
kreketati na ruskog carevića, ali mi smo ti narod
pravoslavni.**

MARŽERET:

**Qu'est-ce a dire pravoslavni? . . . Sacres gueux,
maudite canaille! Mondieu, mein Herr, j'enrage:
on dirait que ga n'a pas des bras pour frapper, ja
n'a que des jambes pour fuir.³**

ROZEN:

Es ist Schande.⁴

MARŽERET:

**Ventre-saint-gris! Je ne bouge plus d'un pas; puis-
que le vin est tire, il faut le boire. Qu'en dites vous,**

² Šta? Šta?

³ Šta mu je to pravoslavni?... Da poganih nikogovića, proklete fukare! Bogami, dode mi da pobesnim, gospodine, kao da nemaju ruku da se biju, nego samo noge da beže.

⁴ Sramota!

mein Herr?⁵

ROZEN:

Sie haben Recht.⁶

MARŽERET:

Tuldieu, il y fait chaud! — Ce diable de Samosvants, comme ils l'appellent, est un bougre, qui a du poil au col. — Qu'en pensez-vous, mein Herr?⁷

ROZEN:

Ja.⁸

MARŽERET:

He! Voyez donc, voyez donc! L'action s'engage sur les derrieres de l'ennemi. Ce doit etre le brave Basmanoff, qui aurait fait une sortie.⁹

ROZEN:

Ich glaube das.¹⁰

(Dolaze Nemci.)

⁵ Trista mu muka! Ne mičem više ni koraka; kad smo se uhvatili u kolo, sad igrajmo. Šta vi mislite o tom, gospodine?

⁶ U pravu ste.

⁷ Do vraga, ala je zagustilo! Ovaj đavolski Samozvanac, kako ga nazivaju, to ti je neki obešenjak, junačina bogme! — Šta vi mislite o tom, gospodine?

⁸ Da.

⁹ Nuto, gle, gle! Počinje napad neprijatelju za ledima. Mora biti da je hrabri Basmanov izvršio juriš.

¹⁰ Verovatno.

MARŽERET:

Ha, ha! Voici nos Allemands. Messieurs! Mein Herr, dites leur donc de se rallier et, sacrebleu, chargeons!¹¹

ROZEN:

Sehr gut. Halt!¹²

(Nemci se postrojavaju.)

Marsch!

NEMCI (polaze):

Hilf Gott!¹³

(Bitka. Rusi ponovo beže.)

POLJACI:

Pobeda! Pobeda! Živeo car Dimitrije.

DIMITRIJE (na konju):

Zatrubite da prestanu! Pobili smo. Dosta je;

štedite rusku krv. Neka prestanu!

(Trube sviraju, bubnji udaraju.)

¹¹ Ha, ha! Evo naših Nemaca. Gospodo! Gospodine, recite da nam se pridruže; sve im njihovo, pucajmo!

¹² Vrlo dobro. Stoj!

¹³ Pomozi, bože!

**TRG PRED SABORNOM CRKVOM U MOSKVI
NAROD**

JEDAN ČOVEK:

Hoće li skoro car iz crkve?

DRUGI ČOVEK:

Liturgija je svršena; sad je molepstvije.

PRVI:

Kakvo je molepstvije, da l' prokleše onoga?

DRUGI:

**Stajao sam u priprati i čuo kad je đakon povikao:
Anatema — na Grišku Otrepjeva!**

PRVI:

**Pa nek' proklinju; kakve veze ima carević s nekim
Otrepjevim?!**

DRUGI:

A careviću sada poju vječnu pamjat.

PRVI:

**Zar vječnu pamjat živom? A, zapamtiće to oni,
bezbožnici jedni!**

TREĆI:

Čuj, viču. Da nije car?

ČETVRTI:

Nije, to je onaj jurodivi...

(Dolazi ludak, sa gvozdenom kapom, sav se ulančao verigama, a oko njega deca.)

Nikolice, Nikolice — gvozdena kapice!

BABA:

Ostavite blaženoga, đavoli nijedni. - Pomoli se, Nikolice, za mene grešnicu!

JURODIVI:

Daj, daj, kopječicu daj!

BABA:

Evo ti kopječice, seti se mene.

JURODIVI (seda na zemlju i peva):

Mesec se pomoli,

Mače zaplače,

Ustaj, ludače,

Boga umoli!

(Deca se opet sakupljaju oko njega.)

JEDNO DETE:

Zdravo, Nikolice; što kapu ne skineš?

(Udara ga po gvozdenoj kapi.) Ala zveči!

JURODIVI:

A ja imam kopječicu!

DEČAK:

Nije istina! Ded, pokaži!

(Zgrabi kopječku i pobegne.)

JURODIVI (plače):

Uzeli su mi moju kopječicu, uvredili Nikolicu.

NAROD:

Car, car ide!

**(Izlazi car iz crkve. Boljar ispred njega deli
prosjacima milostinju. Boljari.)**

JURODIVI:

Borise, Borise! Nikolicu vređaju deca.

CAR:

Dajte mu milostinju. Zbog čega plače?

JURODIVI:

**Nikolicu vređaju mala deca... Zapovedi da ih
zakolju, kao što si zaklao malog carevića...**

BOLJARI:

Odlazi, ludače! Uхватite tu ludu!

CAR:

Ostavite ga na miru. Moli se za mene, jadni

Nikolice!

(Odlazi.)

JURODIVI (za njim):

Ne, ne! Ne može se moliti za cara Iroda —

Bogorodica ne dopušta.

SJEVSK

SAMOZVANAC, OKO NJEGA NJEGOVI LJUDI.

SAMOZVANAC:

A gde je sužanj?

POLJAK:

Tu je.

SAMOZVANAC:

Zovni ga!

(Dolazi zarobljeni Rus.)

Ko si ti?

ZAROBLJENIK:

Rožnov, plemić moskovski.

SAMOZVANAC:

Odavno služiš?

ZAROBLJENIK:

Tek sam počeo.

SAMOZVANAC:

Zar nije grešno što mač, Rožnove,

Na mene dižeš?

ZAROBLJENIK:

Šta ću, mora se.

SAMOZVANAC:

Kod Sjeverskoga jesi li vojevo?

ZAROBLJENIK:

Iz Moskve tek sam posle stigao.

SAMOZVANAC:

Kako Godunov?

ZAROBLJENIK:

Uzbudila ga

Nesreća ratna, rana Mstislavskog,

**I sad je poslo kneza Šujskoga
Da zapoveda vojskom.**

SAMOZVANAC:

**Rašta je
Sad Basmanova sebi odazvo?**

ZAROBLJENIK:

**Čašću i zlatom car ga obasu,
Ko savetnik on prvi sedi sad
U dvoru carskom.**

SAMOZVANAC:

**Vojsci preči je.
A Moskva?**

ZAROBLJENIK:

Mirna, hvala Gospodu!

SAMOZVANAC:

Da l' me čekaju?

ZAROBLJENIK:

**Samo bog to zna;
O tebi niko ne sme zboriti.
Ponekom jezik zbog tog odrežu,
Drugom i samu glavu otkinu.
Povazdan pljušte smrtne osude,**

**Povazdan pune carske tamnice.
Kada na trgu stanu trojica,
Uhoda im se već prikučuje,
A car, čim ima malo vremena,
Uhode svoje sam ispituje,
Pa zato sada svak oćutkuje.**

SAMOZVANAC:

**Divan je život sad pod Borisom!
A vojska?**

ZAROBLJENIK:

**Sita, odevena je,
I zadovoljna.**

SAMOZVANAC:

Da l' je velika?

ZAROBLJENIK:

To ne znam. Bog će znati jedini.

SAMOZVANAC:

Da li će biti tri'est hiljada?

ZAROBLJENIK:

I pedeset će biti, bogami!

(Samozvanac se zamislio. Ljudi oko njega zgedaju se.)

SAMOZVANAC:

A šta o meni misli ratni stan?

ZAROBLJENIK:

Pa kazuju o tvojoj milosti,

Iako si, da prostiš, lopuža,

Kako si ipak junak, delija.

SAMOZVANAC (smeje se):

Dokazaću im novim delom to.

Nećemo, braćo, Šujskog čekati,

No u boj sutra!

(Odlazi.)

SVI:

Neka živi car!

POLJAK:

Pedeset ih je, more, tisuća,

A nas ni petnajs' nećeš skupiti!

Sišo je s uma.

DRUGI POLJAK:

Družo, ne brini:

Ta jedan Poljak na pet stotina

Moskova može sam da udari.

ZAROBLJENIK:

**Da udariš? Al' kad se sudariš,
Od jednoga ćeš strugnut, hvališo!**

POLJAK:

**Da imaš sablju, robe drski, sad
Ovim bih tebe brzo smirio.
(Pokazuje svoju sablju.)**

ZAROBLJENIK:

**No i bez sablje snaći ćemo se,
Budalo, makar samom pesnicom!
(Pokazuje pesnicu. Poljak ga oholo pogleda i ćuteći
ode. Svi se smeju.)**

ŠUMA

LAŽNI DIMITRIJE, PUŠKIN

(Podalje leži konj koji izdiše.)

LAŽNI DIMITRIJE:

**Konjicu jadni! Kako čilo si
Jurio danas u boj poslednji
I kako si me ranjen nosio!...
Konjicu jadni!**

PUŠKIN (za sebe):

Čudno! Žali ga

**U času kad je u prah satrta
Sva vojska naša!**

SAMOZVANAC:

**Nego, možda je
Od rane svoje ljute posusto,
Pa odmara se.**

PUŠKIN:

Ta on izdiše!

SAMOZVANAC (odlazi svom konju):

Konjicu jadni!... Šta ću s tobom sad!

Da uzdu skinem, kolan popustim,

Da slobodan od svega izdahneš!

**(Skida uzdu i sedlo s konja. Dolazi nekoliko
Poljaka.)**

Da ste mi zdravo, hrabra gospodo!

Što među vama Kurbskog ne vidim?

Videh ga kad je u boj jurnuo,

Kad su ga mnoge sablje skolile

Ko klasje vito da ga opkoli,

Al' mač se njegov gordo podiže

I njegov poklik sve ih zagluši.

Pa rec'te gde je mili vitez moj?

POLJAK:

Na polju časti hrabro pogibe.

SAMOZVANAC:

Slava i pokoj duši njegovoj!

Malo nas, malo, glavu iznese!

O, Zaporošci, o izdajice,

Prokleti da ste što nas izdaste,

Što ni za časak ne izdržaste!

Deseti svaki da se obesi,

Nek' razbojnici prestup okaju!

PUŠKIN:

Ta šta sad vredi krivca tražiti,

Do nogu kad nas Boris potuče!

SAMOZVANAC:

Skoro već naša beše pobeda

I već sam kreno prve redove,

Al' Nemci hrabro juriš odbiše.

Junaci to su, bogme, delije;

Jedared od tih ljudi ratnika

Počasnú četú moram skupiti.

PUŠKIN:

Akonačiti noćas gde ćemo?

SAMOZVANAC:

Pa tu u šumi. Log je ugodan.

U Riljsk na ručak zorom krećemo.

Laku noć!

(Leže, meće pod glavu sedlo i zaspi.)

PUŠKIN:

San ti bio spokojan!

U prah satrven beži s bojišta,

A kao ludo dete bezbrižan!

Proviđenje ga čuva božije.

Spokojni i mi, braćo, budimo!

MOSKVA. CARSKE ODAJE

BORIS, BASMANOV

CAR:

Pobedismo, al' šta nam vredi to?

Ovenčasmo se praznom pobedom:

On razbijenu vojsku sakupi

I s Putivlja nam preti ponovo.

Junaci naši stoje nemoćni,

Kod Kroma mala četa kozačka

Za trulim plotom njima prkosi.

Tu bruku više neću trpeti,

Da vod im budeš tebe poslaću;

Ne rod, no um će biti vojvoda.

**Nek jauču što plemstvo ne štujem,
Vreme je da ih prezrem sada sve,
Da ukinem taj štetni običaj.**

BASMANOV:

**Sto puta, care, blagosloven dan
U koji knjige gordih rodova
Proguto bude oganj plameni!**

CAR:

**I nije, veruj, taj daleko dan;
Samo dok smutnju smirim narodnu.**

BASMANOV:

**Ne treba da te brine pučina,
Jer puk je uvek buni tajno rad:
Ko dobar konjic on se propinje,
Ko dete ropće na vlast očevu,
Al' jahač konja začas ukroti
I otac dete u red dotera.**

CAR:

**Al' konj jahača katkad zbacuje
A oca dete večno ne sluša,
Pa zato treba stalnom strogošću
Vladati pukom, poput Ivana,
Vladara umnog, umiritelja,
I njegovoga groznog unuka.**

Ne, milost carsku svet ne oseća:

Učini dobro — ne priznaje ti,

Tlači ga — nećeš biti lošiji.

(Ulazi boljar.)

Ko je to?

BOLJAR:

Strani gosti stigoše.

CAR:

Ti, Basmanove, malo pričekaj,

Jer još ne svrših s tobom razgovor.

(Odlazi.)

BASMANOV:

Državnik mudri uma velikog!

Nek Svevišnji mu sreću daruje

Da Otrepjeva kletog savlada

I zemlji mnoga dobra učini.

Miso velika duh mu zanosi.

Da ne ustukne, treba paziti;

Moć mene čeka silna, golema

Kad besnom plemstvu slomi rogove.

U vojevanju ne znam takmaca

I posle cara prvi stojaću...

A možda... Žagor ko da čujem sad!

(Uzbuna. Boljari, dvorske sluge trče bez reda,

sastaju se i među sobom šapću.)

PRVI SLUGA:

Lekara!

DRUGI:

Brzo patrijarha traži!

TREĆI:

On carevića mladog poziva!

ČETVRTI:

Po duhovnika idi!

BASMANOV:

Šta to bi?

PETI:

Pozlilo caru.

ŠESTI:

Car nam umire!

BASMANOV:

Bože!

PETI:

S prestola pade nauznak,

Na usta, uši krv mu udari.

**(Iznose cara na stolici. Sva carska porodica. Svi
boljari.)**

CAR:

Uklonite se. Neka ostane

Samo carević.

(Svi se uklanjaju.)

Sine, umirem.

Poljubi me! Pa zbogom, sine moj —

Ubrzo ti ćeš carstvo primiti.

Bože! Pred lice tvoje izlazim,

A ne stižem da dušu pokajem.

Osećam, sine, da si miliji

I od samog mi spasa duševnog!

Ko podanik se bejah rodio,

Ko takav red je i da preminem,

Al' vrhovnu sam zadobio vlast.

Ne pitaj, sine, čim je postigoh.

Glavno je da ti za to nisi kriv,

Da ti po pravu carstvo pripada,

A bogu za sve ja ću jedini

Da odgovaram u čas suđeni.

O, sine, nek' te laž ne zanosi,

Neka te varke ne zaslepljuju —

U burne dane primaš državu:

**Samozvanac se na nas podiže,
Oružan moćno strašnim imenom...
U vladanju već davno iskusan
Mnoge sam bune, smutnje svladao,
Na izdaju se niko ne drznu,
U prahu svi su od stra' drhtali —
Al' ti, još nevešt i mlad vladalac,
Da l' ćeš u strašnoj buri umeti
Da gušiš bumi, satreš izdaju?
No veliki je Gospod: mudrosti
Mladome daće, snage slabome,
Čuj: savetnika što pre izberi,
Trezvenog, vernog, zrelih godina,
Kog narod ljubi, plemstvo poštuje
Zbog roda, uma, slave ratničke,
Pa makar bio čak i Šujski sam.
I vojsci treba dobar vojvoda:
Ti Basmanova nad njom postavi,
I oštro suzbij otpor boljarski.
Od malih nogu ti si sedeo
U saboru kraj mene, gledao
Kako se ruskom zemljom caruje —
Pa običaje dobre ne ništi,
Jer običaj je duša državi.
A ljute kazne, smrtne osude
Što sam ih nekad moro zavesti,
Ukidaj, da te narod zavoli
Ko tvoga teču što je ljubio**

**Kad se na presto Groznog popeo.
A zatim ćeš polako iznova
Narodu uzde da popritegneš.
Popuštaj zasad, al' ne ispuštaj —
Strancima budi blag i dostupan,
Poveravaj im službe korisne —
A strogo čuvaj ustav crkveni.
I ćutljiv budi: pazi, carski glas
Uzalud da se nikad ne čuje;
Ko sveta zvona nek' objavljuje
Samo velike bole, radosti. —
O, mili sine, idu godine
Kad lik ženskinja krv uzbujuje,
Al' ti sačuvaj čistu nevinost
I ponositu neguj stidljivost;
Jer ko za mladih dana ogrezne
U nasladama gnusnim, poročnim,
Krvolok žučan biće kasnije
I um će njegov tama pokriti.
Porodici si glava, upravljaj —
Poštujuć mater — svojom pameću,
A sestru ljubi bratskom ljubavlju,
Jer ostaješ joj čuvar jedini.**

FEODOR (na kolenima):

**Ne, oče, živi! Caruj Rusijom,
Bez tebe propast preti zlokobna.**

CAR:

Oči mi gasnu — sve je svršeno,

Studen me groba već obuzima...

(Ulazi patrijarh, vladike; za njima svi boljari.

Caricu vode ispod ruke, a kći careva rida.)

Šta je to? Shima... Postrig sveštenu...

Inok smireni car sad postaje,

Grob će mi tamni biti ćelija...

No čekaj malo, sveti vladiko,

Još car sam, pa me čujte, boljari:

Krst Feodoru svi celivajte,

Na njemu sada carstvo ostavljam.

Ti, Basmanove... prijatelji svi...

Na smrtnom vas času zaklinjem

Poslužite mu verno, usrdno,

Jer Feodor je mlad i bezgrešan.

Zakunite se!

BOLJARI:

Kunemo ti se!

CAR:

Sad sain spokojan. Sad mi praštajte

Sve sablazni, sve moje grehove,

Sva pregrešenja voljna, nevoljna...

Vladiko sveti, priđi, spreman sam.

(Počinje obred postriženja. Iznose onesveščeno
ženskinje.)

ŠATOR

BASMANOV UVODI PUŠKINA

BASMANOV:

Ovamo uđi, zbori slobodno.

K meni te, dakle, lično poslao?

PUŠKIN:

Prijateljstvo ti svoje nudi car

I čin najviši carstva moskovskog.

BASMANOV:

I Feodor mi čast ukazuje,

Vođa sam cele vojske moskovske;

Zbog mene svu je prezro vlastelu,

Boljara drevnih gorde rodove.

Na vernost sam se njemu zakleo.

PUŠKIN:

Na vernost si se njemu zakleo,

Jer zakonit je carstva naslednik,

Al' ako živi zakonitiji?

BASMANOV:

O tom smo, mislim, dosta zborili,

Jer ko je onaj, to bar dobro znam.

PUŠKIN:

Ne Litva samo, već i Rusija
Dimitrijem ga davno priznade,
Al' nije moje da presuđujem
Da l' je on glavom baš Dimitrije
Il' samozvanac lažnog imena,
Tek uveren sam: pre il' poznije
Feodor će mu Moskvu predati.

BASMANOV:

Mladom ću caru verno služiti
Sve dokle bude na svom prestolu.
Vojnika u nas ima dovoljno,
I krepicu im srca pobedom.
Karela kozak, Mnišek vojvoda,
Uplašiti me neće nikada.
Ta kol'ko vas je? Osam tisuća?

PUŠKIN:

Preterao si: nema toliko.
Znam da je naša vojska nikakva:
Kozaci samo plene selišta,
A Poljaci se pjani hvališu,
Dok Rusi — ali čemu zboriti,
Ta nećemo se o tom sporiti.
Znaš, Basmanove, čim smo premoćni?
Ne vojskom, niti poljskom potporom,
Već mi smo jači mnenjem narodnim.

**Seti se samo, hrabri vojvodo,
Dimitrijevih slavnih pobeda,
Kada bez boja i bez otpora,
Bez krvi uze tvrde gradove,
A narod u tren oka poveza**

PUŠKIN:

**Prijateljstvo ti svoje nudi car
I čin najviši carstva moskovskog.**

BASMANOV:

**I Feodor mi čast ukazuje,
Vođa sam cele vojske moskovske;
Zbog mene svu je prezro vlastelu,
Boljara drevnih gorde rodove.
Na vernost sam se njemu zakleo.**

PUŠKIN:

**Na vernost si se njemu zakleo,
Jer zakonit je carstva naslednik,
Al' ako živi zakonitiji?**

BASMANOV:

**O tom smo, mislim, dosta zborili,
Jer ko je onaj, to bar dobro znam.**

PUŠKIN:

Ne Litva samo, već i Rusija

Dimitrijem ga davno priznade,
Al' nije moje da presuđujem
Da il' je on glavom baš Dimitrije
Il' samozvanac lažnog imena,
Tek uveren sam: pre il' poznije
Feodor će mu Moskvu predati.

BASMANOV:

Mladom ću caru verno služiti
Sve dokle bude na svom prestolu.
Vojnika u nas ima dovoljno,
I krepicu im srca pobedom.
Karela kozak, Mnišek vojvoda,
Uplašiti me neće nikada.
Ta kol'ko vas je? Osam tisuća?

PUŠKIN:

Preterao si: nema toliko.
Znam da je naša vojska nikakva:
Kozaci samo plene selišta,
A Poljaci se pjani hvališu,
Dok Rusi — ali čemu zboriti,
Ta nećemo se o tom sporiti.
Znaš, Basmanove, čim smo premoćni?
Ne vojskom, niti poljskom potporom,
Već mi smo jači mnenjem narodnim.
Seti se samo, hrabri vojvodo,
Dimitrijevih slavnih pobeda,

**Kada bez boja i bez otpora,
Bez krvi uze tvrde gradove,
A narod u tren oka poveza
Čitave čete gordih vojvoda.
I sam si vido: tvoji ratnici
Odavno u boj idu nerado.
Pod Borisom su bili revniji,
A sada?... Nemoj ni da pokušaš
Da hladni pepo rata raspališ:
Svim svojim umom, voljom junačkom
Odoleti sad nećeš sudbini,
Pa neće l' biti bolje, vojvodo,
Da prvi pružiš primer razumni,
Da Dimitrija carem proglasiš
I uslugu mu važnu učiniš?
Šta veliš?**

BASMANOV:

Sutra čućeš odgovor.

PUŠKIN:

Odluči!

BASMANOV:

Zbogom.

PUŠKIN:

Dobro promisli!

(Odlazi.)

BASMANOV:

On pravo veli; svud je izdaja;

Pa šta da činim? Zar da dočekam

Da buntovnici mene dograbe

I Otrepjev mi glavu otkine?

Nije li bolje potok sprečiti

Da burom gonjen sve ne potopi,

Pa i sam...

Al' zar da reč pogazim?

Da sramota me večna pokrije?

Zar poverenje carskog mladenca

Da platim gnusnom, groznom izdajom?

Lako je onom koga progone

Snovati bune, plesti zavere,

Al' još se nije čulo, videlo

Ljubimac da svog cara izdade...

A smrt... a vlast... a beda naroda?

(Zamisli se.)

Ko ide? (Zviždi)

Konja. Zatrubite zbor!

**ČISTINA KOD SPASITELJEVIH VRATA
PUŠKIN IDE, OPKOLJEN NARODOM**

NAROD:

**Boljara nam je poslo carević.
Počujte što nam boljar govori.
Ovamo, braćo!**

PUŠKIN (na amvonu):

**Ljudi moskovski,
Od carevića pozdrav donosim.
(klanja se)
Vi znate da ga božja promiso
Iz ubilačkih ruku istrže
I tad on usta na svog krvnika,
Ali sud božji ubi grešnika,
Dimitriju se zemlja pokori
I sam Basmanov k njemu pripade
I zakletvu mu s vojskom položi.
S ljubavlju, mirom car vam dolazi.
Pa zar zbog roda Borisova sad
Da zakonitog cara prezrete,
Monomahova svetlog unuka?**

NAROD:

To ne, to nikad!

PUŠKIN:

Ljudi moskovski!

Svi znamo da ste mnogo trpeli

Pod ljutim jarmom morskog tirana;

Progonstvo, globe, sramotu i smrt,

Kuluk i glad ste vi podnosili.

Dimitrije će da vas prigrli:

Boljare, vojsku, carske pisare,

Trgovce i sve ljude čestite.

Bezumnik samo tom se opire,

Ludak će samo to da odbije!

A car na presto svojih dedova

Sa strašnom, znajte, ide družinom.

Ne srdite ga, boga bojte se,

Pa gospodaru krst poljubite.

Umirite se, odmah šaljite

U tabor njemu mitropolita,

Boljare prave, ljude izbrane,

Da caru smemi poklon učine.

(Silazi. U narodu žagor.)

NAROD:

Ne oklevajmo. Zbori istinu!

Nek' živi otac naš Dimitrije!

SELJAK (na amvonu):

U dvore carske smesta krećimo

Da Borisovo štene zgrabimo!

NAROD (juri u gomili):
Udri ga! Davi! Nek' nam živi car!
Nek Borisovo pleme propadne!

DOM BORISOV U KREMLJU.
STRAŽA U TREMU
FEODOR KRAJ PROZORA

PROSJAK:
Udelite mi, Hrista radi!

STRAŽA:
Idi odatle, zabranjeno je govoriti sa sužnjima.

FEODOR:
Idi, starče, ja sam siromašniji od tebe, jer ti si u slobodi.
(Ksenija pod velom prilazi takođe prozoru.)

JEDAN ČOVEK IZ NARODA:
Brat i sestra! Jadna deca, kao ptice u kavezu!

DRUGI:
Baš imaš za kim da žališ? Prokleta seme!

PRVI:

Otac je bio zločinac, ali su deca nevina.

DRUGI:

Ne pada iver daleko od klade!

KSENIJA:

Braćo, braćo, čini mi se da boljari k nama idu.

FEODOR:

To su Galjicin, Mosaljski. Ostale ne poznajem.

KSENIJA:

Ah, braćo, srce mi obamire!

(Galjicin, Mosaljski, Molčanov i Šerefedinov. Za njima tri strelca.)

NAROD:

Prolaz, prolaz naćinite: boljari idu.

(Boljari ulaze u kuću.)

JEDAN ČOVEK IZ NARODA:

Zašto su dosli?

DRUGI:

Po svoj prilici da zakunu Feodora Godunova.

TREĆI:

Doista? Čuj, koliko je žagor u kući! Viču, tuku se...

NAROD:

Čuješ li? Neko ciči! Ženski je glas. Popnimo se!

Vrata su zatvorena — vika zamukla.

(Otvoraju se vrata. Mosaljski se pojavljuje na tremu.)

MOSALJSKI:

**Narode! Marija Godunova i njen sin Feodor
otrovali su se. Videli smo njihova mrtva tela.**

**(Narod prestravljen ćuti.) A što ćutite? Vičite: Živeo
car Dimitrije Ivanovič!**

(Narod zanemeeo.)